

“ПОЛОЦКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ” (1874–1918 ГАДЫ) ЯК КРЫНІЦА ПА ГІСТОРЫ ГРЭКА-КАТАЛІЦКАЙ ЦАРКВЫ

ВОЛЬГА РЫМКО

Анатацыя: У артыкуле прадстаўлены кароткі агляд перыядычнага выдання “Полоцкие епархиальные ведомости”, якія выходзілі на тэрыторыі Полацка-Віцебскай праваслаўнай епархіі ў 1874–1918 гады, адносна выяўлення іх каштоўнасці як крыніцы па гісторыі грэка-каталіцкай царквы. Вывучана насычанасць інфармацыйнага поля пазначаных ведамасцей публікацыямі ўніяцкай тэматыкі і праведзена класіфікацыя выяўленых артыкулаў па тэматычных адзнаках.

Ключавыя словы: “Полоцкие епархиальные ведомости”, перыядычны друк, грэка-каталіцтва, гістарычная крыніца.

“THE POLACK EPARCHIAL BULLETIN” (1874–1918) AS A SOURCE OF THE HISTORY OF THE GREEK CATHOLIC CHURCH

Abstract: The article provides a brief overview of the periodical “The Polack Eparchial Bulletin”, which circulated on the territory of Polack-Viciebsk Orthodox Diocese in 1874–1918, in order to establish its value as a source for the history of the Greek Catholic Church. The author examines the scope of publications on the Uniate subject in the Bulletin and classifies the articles according to their themes.

Keywords: “The Polack Eparchial Bulletin”, Periodicals, Greek Catholic Church, Historical Source.

Гісторыя грэка-каталіцтва на Беларусі шчыльна звязаная з гісторыяй Полацкай епархіі: яе архібіскупы часта станавіліся мітрапалітамі ўніяцкай царквы; адзіны ўніяцкі святы Язафат Кунцэвіч таксама займаў пасаду полацкага архібіскупа, галоўным яго рэлігійным апанентам быў полацкі праваслаўны архібіскуп Мялеці Сматырыцкі – беларускі пісьменнік-палеміст першай чвэрці XVII стагоддзя. Полацкімі ўніяцкімі ўладыкамі былі таксама знакамітыя супраціўнікі лацінізацыі уніі Іраклі Лісоўскі і Ян Красоўскі. Нарэшце, менавіта ў Полацку ў 1839 годзе праходзіў царкоўны сабор па злучэнні ўніяцкай царквы з праваслаўем.

Азіраючыся на гэтыя факты, рэдактары “Полоцких епархиальных ведомостей” (ПЕВ), якія выходзілі ў Полацка-Віцебскай епархіі ў 1874–1918 гадах, лічылі неабходным размяшчаць на старонках свайго выдання шматлікія навуковыя даследаванні, артыкулы, публікацыі архіўных дакументаў, успаміны і іншыя матэрыялы, якія датычыліся гісторыі ўніяцтва як на Полаччыне, так і ў цэлым у краіне.

Усе публікацыі ўніяцкай тэматыкі ў ПЕВ умоўна можна падзяліць на тры групы: 1) артыкулы, прысвечаныя гісторыі ўніі ў перыяд з 1596 па 1839 год; 2) біяграфічныя публікацыі аб жыцці і дзейнасці выбітных грэка-каталіцкіх і праваслаўных дзеячаў 1596–1839 гадоў; 3) матэрыялы аб аб’яднанні ўніятаў з праваслаўем у 1794–1796, 1839 і 1875 гадах.

Да першай групы адносяцца публікацыі “Борьба против унии в Западной России и единство Русского народа в 1648–1668 гг.” А. Краскоўскага; “Судьба православия в Полоцкой епархии” и “Очерк исторических судеб православия и русской народности в Белоруссии вообще и пределах Полоцкой епархии в частности” А. Сапунова; “Разбор совращенных в латинство униатов между православным и римско-католическим духовенством в Лепельском уезде, Витебской губ. XIX в.” В. Шавельскага і іншыя. Найбольшую каштоўнасць уяўляе апублікаваны А. П. Сапуновым шэраг архіўных дакументаў пад агульнай назвай “Материалы для истории Полоцкой епархии”.

Што тычыцца адносін да Брэсцкай уніі і святкавання ў 1896 годзе 300-годдзя яе заключэння, то ў ПЕВ быў апублікаваны артыкул “Приготовления в Галиции к предстоящему 300-летнему юбилею брестской церковной унии” святара А. Кавальніцкага, які лічыў, што, святкуючы такі юбілей, палякі адзначалі падзею, якая шмат у чым стала прычынай падзелаў Рэчы Паспалітай. Аўтар публікацыі выклаў жыццё праваслаўнага мучаніка Афанасія Філіповіча, з дня нараджэння якога ў 1896 годзе таксама спаўнялася 300 год, і прапанаваў праект контр’юбілею, які б заключаўся ў малітвах за тых, хто пакутаваў ад уніі і застаўся верным праваслаўю, а таксама ў распаўсюджанні звестак аб жыцці Іава Пачаеўскага.

У 1874 годзе ў ПЕВ быў апублікаваны артыкул па гісторыі аднаўлення праваслаўнай епіскапскай кафедры ў Полацку ў 1833 годзе, якая да 1839 года існавала паралельна з уніяцкай. А ў 1909 годзе выйшла публікацыя пра Полацкі Барысаглебскі манастыр пад назвай “Древнее предание о Борисоглебском монастыре, оставленное Полоцким архиепископом Иосафатом Кунцевичем в деле с Корсаком”.

Адной з цікавых і маладаследаваных праблем у айчыннай гісторыі з’яўляецца пытанне аб адносінах беларускага насельніцтва да Напалеона і яго арміі падчас вайны 1812 года. Як складваліся абставіны ў Полацкай епархіі, паведамляе нам публікацыя А. Мацюшэнскага “Униатское и православное духовенство Полоцкой епархии в войну 1812 г.”.

Біяграфічныя публікацыі прадстаўлены грунтоўным даследаваннем Л. Свідэрскага “Иоанн Крассовский, Полоцкий униатский архиепископ”, а таксама працамі пра полацкіх уладык Іраклія Лісоўскага (“Греко-униатский митрополит, полоцкий архиепископ Ираклий Лисовский и греко-униатский архиепископ Иоанн Красовский и значение их деятельности в деле воссоединения униатов с православною церковью” аўтара М. Багародскага), Смарагда Крыжаноўскага і Васіля Лужынскага (“Два воссоединителя – епископы Смарагд (Крыжановский) и Василий (Лужинский)” аўтара Г. Шавельскага). Акрамя таго, на старонках ПЕВ мы знаходзім шмат артыкулаў, у якіх характарызуецца дзейнасць такіх знакамітых асоб, як князь Канстанцін Астрожскі (“Князь Константин Константинович Острожский, как борец за православную веру и русскую народность” аўтара М. Багародскага), мітрапаліт Язэп (Іосіф) Сямашка і іншыя.

У ПЕВ было апублікавана шмат прамоў у памяць аб В. Лужынскім, у якіх ён паўстае як выдатны пастыр, які дасягнуў вяршынь у багаслоўскай навуцы і педагогіцы, у грамадскім жыцці, у рэлігійна-маральнай сферы.

У №3 ПЕВ за 1906 год вядомы даследчык царкоўнай гісторыі П. Гаручка апублікаваў свае “Материалы для истории белого духовенства Полоцкой епархии”, прысвечаныя праваслаўным святарам, дзейнасць якіх была звязаная з аб’яднальнымі працэсамі так званай «першай хвалі» 1794–1795 гадоў. Матэрыялы распавядаюць аб жыцці і дзейнасці віцебскага протаярэя І. П. Сырахнова і себежскага святара С. В. Ліхіны.

У трэцім блоку публікацый маюцца не толькі матэрыялы, прысвечаныя далучэнню ўніятаў на Беларусі ў 1839 годзе (“Пятидесятилетие воссоединения белорусских униатов (1839–1889)” І. Стральбіцага, “Церковныя торжества в Полоцке и Витебске по случаю празднования пятидесятилетия воссоединения с православною церковию западнорусских униатов” і да таго падобнае), але і шмат надрукаваных дакументаў і

водгукаў з нагоды далучэння ўніятаў Холмскай епархіі ў 1875 годзе (“О торжестве воссоединения униатов с православною церковию в г. Белой Седлецкой губ.,” “Воссоединение холмских униатов” і гэтак далей).

Апошнімі публікацыямі ў ПЕВ на дадзеныя тэматыку сталі “Почтение” святара К. Вышалескага, “Торжественное празднование дня воссоединения униатов с православною церковию в Витебске 28 мая 1909 года” і “Торжественное празднование дня воссоединения униатов с православною церковию в Витебске”.

Большасць фактаў і гіпотэз, выкладзеных у дадзеных даследаваннях, артыкулах і нарысах на старонках ПЕВ, падмацоўвалася апублікаванымі ў гэтым жа выданні дакументамі па гісторыі уніі. Аўтары часта выкарыстоўвалі асабістыя ўспаміны ці ўспаміны сучаснікаў пра тую ці іншую гістарычную асобу ці падзею.

Аўтары публікацый у ПЕВ здолелі даць сваю ацэнку тым падзеям, якія адбываліся ў 1596–1839 гадах і паказаць значэнне уніі для гісторыі Беларусі з пазіцыі людзей, якія жылі ў другой палове XIX – пачатку XX стагоддзя.